

Säästäkö yliopistolaitos itsensä hengiltä?

Olen ollut kohta parin vuoden ajan Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan Kliinisen laitoksen johtaja. Kliiniseen laitokseen kuuluvat Turussa yliopistollisten toimintojensa osalta lähes kaikki kliiniset alat. Ulkopuolelle jää vain muutamia erikoisalvoja, kuten esimerkiksi kliininen farmakologia ja lääkehoito, patologia, kliininen mikrobiologia ja perinnöllisyyslääketiede. Kliininen laitos on reilusti yli 100 hengen työntekijämäärällään yksi yliopiston kaikkein suurimmista laitoksista. Kliininen laitos vastaa oppiaineittensa kautta melkein kaikesta erikoislääkärikoulutuksesta ja perustutkinto-opiskelijoiden kliinisestä opetuksesta. Osa Kliinisen laitoksen oppiaineiden esimiehistä on samalla Turun yliopistollisen keskussairaalan vastaavan erikoisalan tulosjohtajia, mutta osa ei ole.

Julkisen talouden säästöpainet lienevät tuttuja kaikille anestesialääkäreille joko omakohtaisten kokemusten tai ainakin median kautta. Kliinisen laitoksen johtajan tehtävissä olen joutunut väistämättä paneutumaan myös oman yliopiston rahan tilanteeseen. En tiedä tarkkaan muiden yliopistojen taloudellista tilannetta, mutta ainakin Turun yliopiston Kliinisen laitoksen tilanne on ollut jo usean vuoden ajan erittäin huono. Vakituisten henkilöstön palkoissa on vajetta noin 10 prosenttia, mikä on aiheuttanut ja aiheuttaa joka vuosi suuria säästöpainetta. Käytännössä viime vuosina kaikki ilman vakituista viranhaltijaa olevat vakanssit on pyritty pitämään ilman viranhaltijaa ainakin kesäajat, mutta mielellään paljon pidempäänkin. Koska vapaat vakanssit jakautuvat oppiaineiden kesken melko sattumanvaraisesti, kohdistuvat myös säästöt yhtä sattumanvaraisesti, sillä säästö voi kohdistua vain avoinna oleviin vakansseihin. Lomautuksiin ei Turun yliopistossa ole jouduttu turvautumaan.

Yliopistolain muutosta markkinoitiin yliopistoille ”suurena mahdollisuutena”. Käytännössä tilanne ei vuoden alusta voimaan tulleen lain myötä yhtään helpottunut. Rahaa ei ole yhtään enempää kuin ennenkään. Lisäksi pelkästään tänä vuonna Kliinisen laitoksen tulisi pystyä keräämään 1,5 miljoonaa euroa ulkopuolisten rahoittamien projektien overhead-maksuista. Ainoana lohtuna on ollut tiedekunnan dekaanin sanoja lainatakseni se, että ensi vuosi tulee olemaan vielä huomattavasti vaikeampi kuin kuluva vuosi. Ensi vuonna nimittäin kaikki kuluvan vuoden aikana voimassa olevat verohelpotukset poistuvat ja taloudellinen tilanne sitä kautta edelleen vaikeutuu. Kaikki yliopistot kilpailevat toistensa kanssa parhaillaan lahjoitusrahoista saadakseen taloudellista tukea toiminnalleen. Valtio on luvannut tukea yliopistojen toimintaa siten, että jokaista lahjoitettavaa euroa kohden valtio antaa kunkin yliopiston toimintaan 2,5 euroa. Yliopiston hankkima ulkopuolinen rahoitus ei vähennä valtion rahoitusta, mutta se antaisi yliopistoille huomattavasti nykyistä enemmän liikkumavaraa. Esimerkiksi Turun yliopiston tavoitteena on kerätä yhteensä 20 miljoonaa euroa vuoden 2010 loppuun mennessä.

Joku on varmaan jo tässä vaiheessa ihmetellyt, miksi kerron näistä asioista proffan palstalla. Aihevalinnan tärkein syy on syvä huoli yliopistolaitoksen toiminnan rahoittamisesta. Jotta jonkinlainen korjausliike rahoituksessa olisi mahdollinen, on hyvä, että yliopistolaitoksen surkeasta taloudellisesta tilanteesta tietää mahdollisimman moni. Turun yliopiston Kliinisen laitoksen tulisi päästä mahdollisimman pian tilanteeseen, jossa menot ja tulot tasapainotetaan sillä tavoin, että koko vakitukselle henkilöstölle on varattu palkkarahat koko vuodeksi. Esimerkiksi yliopiston kliinisten opettajien palkkaaminen vain lukukausien

ajaksi on demoralisoivaa eikä johda hyvään lopputulokseen. Yliopiston opettajilla pitäisi olla mahdollista tehdä myös työajalla tutkimustyötä. Mikäli kliinisiä opettajia käytetään vain opetustyöhön, vaikeutuu rekrytointi entisestään, sillä kliinisten opettajien palkka on vuosien varrella jäänyt pahasti jälkeen sairaanhoitopiirien palkoista. Aiemmin kliinisten opettajien (entinen nimitys oli apulaisopettaja) palkat olivat hyvin lähellä osastonylilääkäreiden palkkoja, mutta nykyään erikoislääkäreidenkin palkat ovat keskimäärin paremmalla tasolla kuin kliinisillä opettajilla.

Mikäli lisärahoitusta lääketieteelliseen opetukseen ei ole saatavissa, jää ainoaksi vaihtoehdoksi säästäminen. Koska johtamani Kliinisen laitoksen lähes kaikki menot ovat palkkamenoja, voivat säästötkin kohdistua käytännössä pelkästään niihin. Oppiaineille annettavat laitosmäärärahat ovat jo nyt niin pienellä tasolla, että niistä säästäminen ei ole mahdollista. Esimerkiksi kuluvan vuoden aikana keskimääräinen laitosmääräraha yhdelle oppiaineelle on 1000–2000 euroa. Huonoimpina vuosina on myönnetty jopa alle 100 euron laitosmäärärahoja isoillekin oppiaineille. Palkkamenoihin säästäminen tarkoittaa käytännössä lähes kaikkien vapautuvien vakanssien muuttamista osa-aikaisiksi, ryhmäkokojen suurentamista, ryhmäopetuksen lopettamista tai muuttamista luento-opetukseksi. Tätäkö päättäjät haluavat? ”Tilaus” on ainakin jätetty.

Mitä asialle sitten oikeasti voitaisiin tehdä? Mikäli mahdollista, olisi yliopistolaitoksen kannalta paras vaihtoehto perusrahoituksen lisääminen, jotta vakituisen henkilöstön palkkakulut saataisiin katetuksi. Jos se ei ole mahdollista, olisi kriit-

tisesti harkittava, mitä tieteenhaaroja ja mitä oppiaineita missäkin yliopistossa opetetaan. En suinkaan ehdota, että Suomesta pitäisi kokonaan lakkauttaa esimerkiksi kaikkien erittäin harvinaisten kielten yliopistollinen opetus, mutta ainakaan samoja muutaman opiskelijan oppiaineita ei tulisi olla useassa Suomen yliopistossa. Samoin on kriittisesti tarkasteltava yhteiskunnan tarpeita. Jos jollain aloilla on selkeää ylikoulutusta, on koulutusta supistettava ja näin vapautuneita varoja siirrettävä niille aloille, joilla on koulutustarvetta. Kliinisessä lääketieteessä tulisi selvittää, voidaanko ns. EVO-rahoitusta käyttää läpinäkyvästi myös yliopiston viroissa olevan henkilöstön palkkaukseen. Periaatteellista estettä siihen ei käsittäkseni ole ja olen tietoinen muutamista järjestelyistä, joilla mm. opetushoitajien palkkoja on siirretty maksettavaksi kokonaan muualta kuin yliopiston varoista. Ehkä myös kliinisten opettajien palkkoja voitaisiin läpilaskuttaa EVO-rahoista.

On kiistatonta, että jotain pitää tehdä ja pian. Muussa tapauksessa kuluvan talven aikana nähdyt yt-neuvottelut Oulun yliopistossa eivät tule jäämään viimeisiksi, vaan lomautuksia ja irtisanomisia on odotettavissa monissa Suomen yliopistoissa. Jos mitään ei tehdä, yliopistolaitos on pakotettu säästämään itsensä hengiltä. □

Klaus Olkkola
professori

anestesiologian, tehohoidon,
ensihoidon ja kivunhoidon klinikka
Turun yliopisto ja
Turun yliopistollinen keskussairaala
klaus.olkkola[a]utu.fi

Juha O. Lähte